

Współczesna rodzina polska – jej stan i perspektywy, red. H. Cudak, H. Marzec, t. I, II, Mysłowice 2005, ss. 437 (t. I), 425 (t. II).

Dynamizm przemian zachodzących w kulturze polskiej odgrywa istotną rolę w obrębie problematyki rodzinnej. Filozoficzne, ekonomiczne, polityczne czy społeczne czynniki prowadzą do utrwalania w obyczajowości polskiego społeczeństwa relacji międzyludzkich nacechowanych indywidualizacją, rywalizacją, pragmatyzmem czy bezwarunkowym dążeniem do realizacji kariery zawodowej. Zmiany poszły tak daleko, że współczesna rodzina – w przekonaniu coraz szerszych kręgów społecznych – jest już nie tylko układem opierającym się na tradycyjnych związkach małżeńskich i biologicznym pokrewieństwie. Tworzą ją także samotne matki, kohabitanci mający dzieci z poprzednich małżeństw, osoby pozostające w niepełnych związkach ze względu na rozwód czy osierocenie. Coraz częściej spotykane alternatywne formy wspólnego życia, które mają zaspokoić potrzebę bliskości i obecności, są jednakże dowodem postępującej atomizacji życia społecznego oraz zauważalnego kryzysu małżeństwa i rodziny. Zjawisko to staje się nabrzmiałym problemem społecznym, który wymaga interdyscyplinarnej analizy, postawienia diagnozy i prób podejmowania działań w obronie tej najmniejszej, ale fundamentalnej komórki życia społecznego.

Z tym większym zainteresowaniem należy przyjąć prezentowaną książkę, która jest pokłosiem Ogólnopolskiego Sympozjum Naukowego zorganizowanego przez Górnośląską Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Mysłowicach i Filię Akademii Świętokrzyskiej w Piotrkowie Trybunalskim w dniach od 19 do 20 maja 2003 r. Obrady zostały poświęcone kondycji współczesnej polskiej rodziny i przyszłym perspektywom jej rozwoju. Omawiana pozycja zawiera 71 referatów bądź to wygłoszonych podczas konferencji, bądź dołączonych do tej dwutomowej publikacji w postaci materiałów nadesłanych.

Interdyscyplinarny profil niniejszego studium nad rodziną ma charakter empiryczno-teoretyczny i łączy w sobie analizy socjologiczne, psychologiczne i pedagogiczne oparte na literaturze przedmiotu, jak również – w wielu wypadkach – na badaniach własnych. Różnorodność sytuacji rodzinnych zależy od miejsca zamieszkania i zamożności, od układów rodzinnych w przypadku rodzin pełnych, niepełnych, zrekonstruowanych, patologicznych. Zmienną tłumaczącą różnorodne podejście do problemów rodziny w przedstawianej publikacji jest także punkt widzenia – artykuł analizuje zagadnienia w perspektywie ich odbioru przez dzieci, ojców, matki czy instytucje społeczne.

Celem teoretycznym recenzowanej pracy zbiorowej było postawienie diagnozy kondycji rodziny polskiej w pierwszych latach XXI wieku; celem praktycznym – określenie wymaganych zabiegów profilaktycznych, które miałyby przywrócić właściwe funkcjonowanie rodzin.

Treść pierwszego tomu została podzielona na dwie części. Pierwsza z nich ma charakter deskryptywny. Można w niej znaleźć analizy miejsca rodziny w kontekście uwarunkowań społecznych, ekonomicznych i politycznych. Druga część zawiera treści dotyczące wychowawczego wpływu rodziny. Zostały tu uwzględnione czynniki wpływające na relacje wewnątrzrodzinne oraz czynniki, które kształtują związki rodziny ze społeczeństwem. Kwestie wewnątrzrodzinne znalazły rozwinięcie w artykułach poświęconych składowym procesom wychowania dziecka oraz modelom realizacji funkcji rodzicielskich. Dostrzeżony został także aksjologiczny wymiar koncepcji rodziny i jej funkcjonowania, a także zagadnienie kultury czasu wolnego.

Tom drugi zawiera cztery bloki tematyczne. Pierwszy z nich jest analizą procesu edukacji oraz czynników, które mają wpływ na kształtowanie dzieci i młodzieży. Drugi rozdział obejmuje zagadnienia związane z różnego rodzaju formami patologii życia rodzinnego charakterystycznymi dla współczesnej rodziny polskiej. W kolejnym rozdziale zostało uwzględnione oddziaływanie środków społecznego przekazu na członków rodziny w sensie indywidualnym oraz w znaczeniu systemu rodzinnego. Ostatni rozdział podejmuje kwestie miejsca rodziny w systemie socjalnej opieki państwa.

Wieloaspektowość analizy podjętego zagadnienia zaowocowała licznymi artykułami poświęconymi szczegółowym kwestiom. Jest to niewątpliwa zaleta omawianej pozycji, tym bardziej że wszystkie artykuły zawierają przypisy i bibliografię. Jednakże nieuniknioną konsekwencją podjęcia tak szerokiego tematu, z udziałem tak licznej grupy autorów jest wrywkowość omawianej problematyki. Wrażenie to pogłębia brak artykułu programowego, który mógłby stanowić potrzebny – w kontekście całej publikacji – filozoficzny i historyczny klucz interpretacyjny kondycji rodziny w kulturze ponowoczesności. Wydaje się także, iż brak takiego analitycznego osadzenia dał w konsekwencji niejasną wizję perspektyw otwierających się przed polską rodziną w XXI w. Te uwagi nie zmieniają jednak faktu, iż każdemu, kto jest zainteresowany diagnozą współczesnej polskiej rodziny, książkę tę warto polecić. Jej zawartość bardziej szczegółowo opisuje zamieszczone poniżej tytuły artykułów, wraz z ich autorami.

Ks. Mirosław Kalinowski
kierownik Katedry Opieki Społecznej Paliatywnej i Hospicyjnej KUL